

"תתן אמת ליעקב חסד לאברהם"

הקב"ה בחר ביעקב אבינו שמדתו "אמת" לשבור את השקר של עשו על ידי "שקר"

תיקון השקר להשתמש בו כדי לגלות את האמת

פתח דברינו יאיר במה שמצינו ביאור נשגב על שאלות הללו, במשנתו הטהורה של ה"שפת אמת" (פרשתנו שנת תרל"ג ד"ה ענין), והנה הדברים בלשון קדשו:

"ענין יעקב שלקח הברכות במרמה והוטב בעיני השי"ת, יש ללמוד מזה כי כדי להשיג האמת, באמת רשאי לעשות על ידי ערמה, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות יז.) הוי ערום ביראה. פירש רש"י ז"ל, להערים בכל מיני ערמה ליראת בוראו, כיון שעיקר הרצון לבוא להאמת אינו בכלל שקר, ואדרבא זה תיקון השקר... שמערים כדי לבוא להאמת. כיון שעל ידי השקר בא להאמת מתקן השקר כנ"ל. ובוודאי בעולם הזה שנקרא (ויק"ר כז-ז) עלמא דשיקרא, היתה כוונת הקב"ה לבוא להאמת על ידי זה דוקא".

וחזר על הדברים (שנת תרל"ה ד"ה חז"ל):

"חז"ל דרשו (זוה"ק פרשת תולדות קמג.) הפסוק (תהלים קכ-ב) הצילה נפשי משפת שקר, על יעקב אבינו ע"ה בעת שהוצרך לומר (בראשית כז-ט) אנכי עשו בכורך, כי שקר אין לו רגלים... אבל הצדיק שדבוק באמת, אף שנצרך להשתמש לפעמים גם בהשקר, כמו שאיתא (יבמות סה:) מותר לשנות מפני דרכי שלום, שמי שמכוין להאמת ואינו מדבק עצמו בהשקר, יוכל עוד על ידי זה לבטל השקר, כי עולם הזה נקרא עלמא דשיקרא, ולכן נצרך לפעמים לתקן העולם על ידי השקר עצמו, רק שצריך לזה סיעתא דשמיא שלא להתדבק הרצון בהשקר ח"ו. וזה שאמר הצילה נפשי דייקא, שלא להתדבק בשפת שקר שמוציא מפיו".

והנה ראוי לדעת כי רעיון קדוש זה של ה"שפת אמת", שלפעמים צריך לשבור את השקר דוקא על ידי השקר עצמו, מקורו בדברי זקינו הגה"ק בעל חידושי הרי"ם זי"ע כפי שכתב

הן אמת כי רש"י מפרש: "במרמה - בחכמה". והלך בעקבות תרגום אונקלוס שמפרש כן: "על אחוך בחכמתא וקביל ברכתך". וכן פירש בתרגום יונתן: "על אחוך בחכמתא וקביל מיני ברכתך". ומקור הדבר במדרש (ב"ר סז-ד): "בא אחיך במרמה, רבי יוחנן אמר, בא בחכמת תורתך". אולם עדיין צריך ביאור מה שבחר יצחק לכנות את קבלת הברכות של יעקב "במרמה", ולא אמר בפירוש "בחכמה".

פליאה זו מתעצמת על פי מה שמצינו, כי מכל שלושת האבות הקדושים זכה דוקא יעקב אבינו להיות מוכתר בתואר "אמת" חותמו של הקב"ה, כמו שכתוב בדברי הנביא (מייכה ז-כ): "תתן אמת ליעקב חסד לאברהם". והנה כאשר נתבונן נראה כי התואר "אמת" מתאים ליעקב אבינו, שכבר ניכר עליו שהיה "איש תם" מיום שגדל להיות בן שלש עשרה שנה, כמו שכתוב בפרשתנו (בראשית כה-כז): "ויגדלו הנערים, ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אהלים", ופירש רש"י:

"ויגדלו הנערים, כל זמן שהיו קטנים לא היו נכרים במעשיהם, ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה, זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודת כוכבים. יודע ציד, לצוד ולרמות את אביו בפיו ושואלו, אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן, כסבור אביו שהוא מדקדק במצות... תם, אינו בקי בכל אלה, כלבו כן פיו. מי שאינו חריף לרמות קרוי תם".

הרי לנו דברים ברורים, כי יעקב אבינו כבר היה בנערותו "איש תם" שאינו יודע לרמות, ומזה נשכיל להבין כי מה שנכנס לאביו וקבל ממנו את הברכות ברמאות, הוא רק אחרי שצוותה עליו רבקה אמו (שם כז-כח): "ועתה בני שמע בקולי לאשר אני מצווה אותך". וכבר הכיר בה יעקב שהיא בעלת רוח הקודש. אך לפי זה צריך ביאור להבין ביתר שאת, מה ראה הקב"ה שחותמו "אמת" על ככה, לסבב שיעקב אבינו שהוכתר בתואר "אמת", יקבל את הברכות בדרך שהגדירה יצחק: "בא אחיך במרמה ויקח ברכתך".

בפרשתנו פרשת תולדות אנו למדים, על אחת מן התעלומות הגדולות בדברי קורות הימים של עם ישראל בתקופת האבות הקדושים, תעלומת קבלת הברכות שקיבל יעקב אבינו מיצחק אביו, אשר ביקש תחילה לברך את עשו, אלא שבפקודת רבקה אמנו נכנס יעקב בנה אל יצחק אביו, כשהוא לבוש בבגדי עשו החמודות שהלבישה אותו רבקה, וכאשר שאל אותו יצחק (בראשית כז-יח): "מי אתה בני, ויאמר יעקב אל אביו אנכי עשו בכורך". וכך הצליח יעקב להערים על עשו ולקבל את הברכות במקומו.

והנה ידענו גם ידענו כי הקב"ה המסבב כל הסיבות סיבב כך שיעקב יקבל הברכות ולא עשו, כמו שכתוב בתחילת פרשת מסירת הברכות (שם א): "ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו מראות". ופירש רש"י: "כדי שיטול יעקב את הברכות". וכן יש ללמוד ממה שכתוב (שם ה): "ורבקה שומעת בדבר יצחק אל עשו בנו", ומפרש בתרגום יונתן: "ורבקה שומעת ברוח קודשא כד מליל יצחק עם עשו". הרי ששמעה ברוח הקודש את דברי יצחק, ומזה השכילה להבין כי הקב"ה רוצה שתצוה על יעקב להיכנס לאביו כדי לקבל ממנו הברכות לפני שיבוא עשו.

"תתן אמת ליעקב חסד לאברהם"

אולם גם אחרי הידיעה הברורה שכך עלה ברצון הקב"ה שיעקב יקבל הברכות ולא עשו, עדיין מוטלת עלינו משימת קודש למצוא ישוב לפליאה העצומה, הלא ידוע מה ששינוי בגמרא (שבת נה.): "חותמו של הקב"ה אמת", הנה כי כן מדוע באמת סיבב הקב"ה, שיקבל יעקב אבינו את הברכות הקדושות מיצחק אבינו, לו ולזרעו ישראל עד סוף כל הדורות, בדרך שנראית כרמאות על ידי שהתלבש בבגדי עשו ואמר ליצחק: "אנכי עשו בכורך", כמו שהגדיר יצחק אבינו זאת באומרו לעשו (בראשית כז-לה): "בא אחיך במרמה ויקח ברכתך".

בכתב יד קדשו ב"ספר הזכות" (פרשת שמות בדיבור השני ואלה שמות), ונעתיק מעט מלשון קדשו בתוספת ביאור בסוגריים:

"וביעקב כתיב (בראשית כז-לו) הכי קרא [שמו יעקב] ויעקבני [זה פעמיים], שנקרא מתולדותו על שם הרמאות, שעם עקש תתפתל כו' (תהלים יח-כז). כתיב [בקללה שקילל הקב"ה את הנחש (שם ג-טו)] הוא ישופך ראש, ששם [בעולמות העליונים] אין לסטרא אחרא נגיעה, ותשופנו עקב, היינו בעולם הזה שהוא העקב והסוף של כל העולמות, שם יש לו [לנחש] מגע להטות [את האדם] מהיושר.

וגם [נקרא יעקב] על שם הרמאות, שנקרא עלמא דשיקרא, וברמאות פיתה [הנחש] את חוה בעירוב טוב ורע, ואי אפשר לברר [את הטוב מן הרע] רק ברמאות דקדושה, כמו שמבואר בזוהר הקדוש ערום ביראה, ולכן כתיב [אחרי שגילה יצחק שיעקב נטל בערמה את הברכות מעשו (שם לג)], ויאמר מי אפוא הוא! הצד ציד וכו' [ואברכהו גם] ברוך יהיה".

כעבדא קמיה מאריה אחיזנא בשולי גלימתם להרחיב בביאור דבריהם הקדושים, שהרי ברור שלא כל אחד הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול, לומר שהוא משתמש עם השקר כדי לבטל בו את השקר, כי בקלות עלולים לטעות להשתמש עם השקר שלא במקום הנכון, ובמקום לבטל את השקר יפול ח"ו ברשת השקר, לכן אמרתי אשיחה וירווח לי לברר קצת הדברים על פי המבואר בספרים הקדושים, ומה' נבקש שיוליכנו בדרך אמת.

מלחמת חורמה בין מערכת האמת למערכת השקר

ידוע הדבר ומפורסם הענין כי המלחמה בעולם הזה בין הטוב ובין הרע, היא בעצם מלחמה בין שתי מערכות - מערכת האמת מול מערכת השקר, כי שורש הקדושה הוא מהקב"ה שחותמו "אמת", וגם התורה הקדושה שהיא חכמתו של הקב"ה שהנחיל לישראל היא "תורת אמת", כמו שתיקנו לומר בברכות התורה: "אשר נתן לנו תורת אמת", וכאשר אנו דבוקים בה' ובתורתו הרי אנו דבוקים במקור האמת.

אך לעומת מערכת האמת של הקב"ה ותורתו מצד הקדושה, נצבת מערכת השקר של היצר הרע וכוחותיו הסטרא אחרא, אשר כל מטרתם להטות את האדם מדרך האמת של התורה אל דרך השקר המנוגדת לחוקי התורה, ועל כך התפלל דוד המלך (תהלים קיט-כט): "דרך שקר הסר ממני ותורתך

מדוע סיבב הקב"ה שיעקב אבינו שהוכתר במדת "אמת" יקבל את הברכות בדרך שנראית כרמאות

שפת אמת: יש ללמוד מיעקב אבינו שלקח את הברכות במרמה שמותר להשיג את האמת על ידי ערמה

אריז"ל: יעקב אבינו הוא גלגולו ותיקונו של אדם הראשון ורבקה אמנו גלגולה ותיקונה של חוה

חוה שגרמה קללה לאדם הראשון תיקנה בגלגול רבקה להביא הברכות על יעקב גלגולו של אדם הראשון

יעקב ועשו ראשי המערכות של אמת ושקר

והנה כאשר נתבונן נראה, כי יעקב אבינו ועשו הרשע שני התאומים, הם העומדים בראשי המערכות של אמת ושקר לדורותיהם, יעקב אבינו עומד בראש מערכת האמת לו ולזרעו ישראל אחריו, ואילו עשו הרשע עומד בראש מערכת השקר לו ולזרעו הגוים אחריו, שהרי עליהם מעיד הכתוב הנ"ל: "ויגדלו הנערים, ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אהלים", ופירש רש"י: "יודע ציד, לצוד ולרמות את אביו בפיו... מי שאינו חריף לרמות קרוי תם".

מאבק זה בין יעקב אבינו העומד בראש מערכת האמת, לעשו הרשע העומד בראש מערכת השקר, התחיל כבר בעודם במעי אמם, כמו שכתוב בפרשתנו (בראשית כה-כב): "ויתרוצצו הבנים בקרבה". ופירש רש"י: "ויתרוצצו, רבותינו דרשוהו לשון ריצה, כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר, יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתח עבודת אלילים, עשו מפרכס לצאת".

ומאז לא פסק המאבק בין שני הכוחות הללו, אמת של יעקב מול שקר של עשו, שעל כך רמז הקב"ה באומרו לרבקה (שם כה-כג): "ויאמר ה' לה שני גוים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר". כלומר מאבק זה שהתחיל בעודם במעי אמם הוא רק ההתחלה, כי מאבק זה עתיד להימשך כל ימי העולם: "ולאום מלאום יאמץ", כל אחד יתאמץ להתגבר על חבירו, אולם הקב"ה סיים את דבריו בהבטחתו: "ורב יעבוד צעיר", בסופו של דבר באחרית הימים, עשו הגדול ייכנע ויעבוד את יעקב הצעיר, כי השקר יתבטל והאמת תתגלה במלוא הודה והדרה.

ויש לומר כי מטעם זה שנינו בגמרא (תענית ה:): "יעקב אבינו לא מת". וביאר ב"מגלה עמוקות" (פרשת ויחי ד"ה ומולדת), כי בזכות שדבק יעקב במדת

חנני". כי רק על ידי הדביקות בתורת אמת נוכל להתגבר על דרך השקר של היצר הרע, כמבואר בגמרא (קידושין ל:): "כך הקב"ה אמר להם לישראל, בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו".

והנה ראוי לדעת כי הסיבה שאנו מגדירים את היצר הרע כמקור השקר היא, כי החטא הראשון שהיה בעולם כאשר אכלו אדם וחוה מעץ הדעת טוב ורע, היה על ידי הנחש הקדמוני הוא היצר הרע שהפיל את אדם וחוה ברשתו בדברי שקר, כמו שכתוב (בראשית ג-ד): "ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותון, כי יודע אלקים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלקים יודעי טוב ורע". ופירש רש"י: "כי יודע, כל אומן שונא את בני אומנתו, מן העץ אכל וברא את העולם. והייתם כאלקים, יוצרי עולמות".

והביאור בזה כי הנחש שהיה חכם להרע, כמו שמעיד עליו הכתוב (שם א): "והנחש היה ערום מכל חית השדה". ומפרש בתרגום אונקלוס: "וחויא הוה חכים מכל חות ברא". לכן השכיל להבין כי אי אפשר להמריד את אדם וחוה כנגד הקב"ה שחותמו אמת, רק אם משתמשים עם מערכת השקר שהיא הניגוד הגמור של מערכת האמת, ואמנם מעשה הנחש הצליח להפיל את האדם ברשת השקר שלו, ועל ידי זה הביא מיתה על אדם וחוה ועל כל הנבראים שהיו כלולים בהם בעת החטא.

ויש לומר כי זהו פירוש הכתוב (שמות כג-ז): "מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג". ללמדנו כי דברי שקר עלולים לגרום מיתה לאדם, כמו שדברי השקר של הנחש הקדמוני גרמו לגזירת מיתה על אדם הראשון וכל הנבראים בחטא עץ הדעת, וזהו שמבטיח הכתוב: "מדבר שקר תרחק", אם תתרחק מדברי שקר מובטח לך, "ונקי וצדיק אל תהרוג".

**עשו הוא הנחש הקדמוני שנתקלל בחטא עץ הדעת
ועתה חשב לרמות את יצחק ולקבל ממנו את הברכות**

**יעקב אבינו גלגול אדם הראשון נקם את נקמתו
מעשו הרשע הנחש הקדמוני שהחטיא אותו בעץ הדעת**

**ישוב הסתירה: "ויעקב איש תם", שאינו יודע לרמות
והרי אנו רואים שידע לרמות את הברכות מעשו**

**הרבי מלובלין זי"ע: "ויעקב איש תם" יש לו בעלות
על התמימות, כאשר יש צורך בכך הוא יודע לרמות**

רבקה גלגול חוה החזירה את הברכות ליעקב

מחשבתו הרעה, להערים כביכול על הקב"ה שקילל את הנחש הקדמוני, ועתה על ידי דברי השקר שאמר ליצחק בבחינת: "כי ציד בפיו", חשב לקבל את הברכות מהקב"ה, ועל ידי זה יתבטלו הקללות שנתקלל הנחש מהקב"ה עצמו. וזהו שמבואר בזוהר הקדוש, כי כאשר ביקש יצחק לברך את עשו נזדעזעה כסא הכבוד ואמרה, איך אפשר כי הנחש שנתקלל יקבל את הברכות ויצא מקללתו.

ועתה בא וראה נפלאות התורה, מה שסיבב הקב"ה למנוע הברכות מעשו על ידי רבקה ויעקב אבינו, על פי מה שמבואר ב"שער הפסוקים" לרבינו האריז"ל (פרשת ויגש ד"ה ויאמר יעקב אל פרעה), כי יעקב אבינו היה גלגולו ותיקונו של אדם הראשון, ומקור הדבר בזוהר הקדוש (פרשת בראשית לה:): "דהא יעקב דוגמא דאדם הראשון הוה דיעקב שופריה דאדם הראשון הוה". ועל זה רמזו חכמינו ז"ל בגמרא (ב"מ פד:): "שופריה דיעקב אבינו מעין שופריה דאדם הראשון".

עוד נקדים מה שביאר מאורו של עולם ה"מגלה עמוקות" (פרשתנו דף כח. ד"ה מאי), הטעם שסיבב הקב"ה שיעקב יקבל הברכות מיצחק דוקא על ידי רבקה, על פי המבואר ב"לקוטי תורה" לרבינו האריז"ל בפרשתנו על הכתוב (בראשית כה-כא): "ויעתר יצחק לה' לנוכח אשתו, לה' לנכח אשתו סופי תיבות חוה, כי רבקה תיקנה עון חוה שהיא גלגולה". לפי זה מבאר ה"מגלה עמוקות" בלשון קדשו:

"ולפי שהיא גרמה להביא קללות לעולם על ידי אכילה, לכן עתה הוצרכה לגנוב דעת יצחק לתקן על ידי אכילה זו אכילת עץ הדעת, ולפי שיש מרבותיו ז"ל אמרו (ב"ר יט-ה) ענבים סחטה לו, ולכן (בראשית כז-כה) ויבא לו יין וישת, ענבים המשומרים מששת ימי בראשית, לתקן אותם ענבים ענבי רוש. ולפי שעל ידי האשה באו הקללות, עתה על ידי אשה הוצרך לתקן ברכות".

רעיון נשגב זה מתאים להפליא עם דברי רבינו האריז"ל ב"לקוטי תורה", על הכתוב (שם יג): "ותאמר לו אמו עלי קללתך בני אך שמע בקולי ולך קח לי". והנה לשון קדשו:

"עלי קללתך בני. דע כי רבקה גלגול חוה, ובעבורה נתקלל האדם שהוא יעקב, דשופרא דיעקב מעין שופרא דאדם, ועתה היו צריכין לתקן בשמייעה זאת לטובה, כמו ששמע אז לרעה, כמו שכתוב (שם ג-ז) כי שמעת לקול אשתך. וזהו אך

"ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק". ופירש רש"י: "ברכת דייתיקי נתן לו, שאמר לו הקב"ה לאברהם והיה ברכה, הברכות מסורות בידך לברך את מי שתרצה, ואברהם מסרם ליצחק". הרי מבואר כי הברכות ניתנו לאברהם ואברהם מסרן ליצחק.

והנה כתוב בפרשתנו (בראשית כה-כז): "ויהי עשו איש יודע ציד". ומפרש בתרגום אונקלוס ובתרגום יונתן: "והוה עשו גבר נחשירכן". וכתב השל"ה הקדוש (פרשתנו תורה אור ד"ה ועתה אבאר) בשם הצינוני שהן שתי מילים: "נחש ירכן, שהיה סימן נחש על ירכו של עשו, לרמוז כי הוא מסטרא דנחש". וכן מבואר בזוהר הקדוש (פרשת תולדות קלח:), כי עשו הוא הנחש הקדמוני שהחטיא את אדם וחוה בדברי השקר שלו, לכן בלידת יעקב קרא אותו הקב"ה יעקב שהוא מלשון רמיה על דרך (בראשית כז-ל): "ויעקבני זה פעמיים", לרמוז כי כמו שהנחש מפיל את האדם ברמאות, כך צריך להתחכם כנגדו ברמאות בבחינת: "עם עיקש תתפתל".

על פי האמור נשכיל להבין הערמה הגדולה של עשו הוא הנחש לקבל את הברכות מיצחק אביו, כי ידע שהנחש הקדמוני שהיה ערום מכל חית השדה בבחינת "חכם" להרע, הפיל את אדם הראשון ברשתו על ידי השקר שאמר לחוה: "והייתם כאלקים יודעי טוב ורע", ועל ידי זה גרם מיתה לאדם ולכל הנבראים, וכעונש על כך קיללו הקב"ה כמו שכתוב (בראשית ג-ז): "ויאמר אלקים אל הנחש כי עשית זאת, ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה".

לכן נתחכם עשו הוא הנחש להשתמש שוב בכח השקר שלו, ושאל את יצחק: "אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן", כדי שיחשוב שהוא מדקדק במצוות, ועל ידי זה יצליח להוציא את הברכות מיצחק אביו שקיבלן מאברהם ואברהם מהקב"ה, ובכך חשב עשו הרשע את

אמ"ת לא מ"ת, כי ניתוספה האות א' לאותיות מ"ת ונעשה מזה צירוף אמ"ת. ולפי האמור הביאור בזה, כי מאחר שהמיתה ירדה בעולם על ידי שהלכו אדם וחוה אחרי השקר של הנחש הקדמוני, לכן יעקב שדבק במדת האמת ונלחם עם השקר לא מת אלא נשאר בחיים.

עשו הוא הנחש הקדמוני שהחטיא את האדם בשקרו

בדרך זו במסילה נעלה לראות נפלאות דרכי ה' שסיבב את גלגלי ההשגחה העליונה, שיעקב אבינו יקבל את הברכות על ידי שהשתמש עם השקר כדי להוציא את הברכות מעשו הרשע, על פי המבואר בזוהר הקדוש (פרשתנו קמג:), כי כשאמר יצחק לעשו (בראשית כז-ז): "ואברככה לפני ה'", נזדעזעה כסא הכבוד ואמרה, איך אפשר כי הנחש שנתקלל בחטא עץ הדעת יצא מקללתו. באותה שעה נזדמן מלאך מיכאל ובא עם השכינה לפני יעקב, ומזה ידע יצחק שהוא צריך לברך אותו, ובלשון קדשו:

"תא חזי בשעתא דאמר יצחק לעשו... ואברככה לפני ה', דאלו אמר ואברככה ולא יתיר יאות, כיון דאמר לפני ה', בההיא שעתא אזדעזע כורסי יקרא דקוב"ה, אמרה, ומה דיפוק חויה מאינון לווטין וישתאר יעקב בהו. בההיא שעתא אזדמן מיכאל ואתא קמיה דיעקב ושכינתא בהדיה, וידע יצחק, וחמא לגן עדן בהדיה דיעקב וברכיה קמיה, וכד עאל עשו עאל בהדיה גיהנם, ועל דא (שם לג) ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד, דחשב דלא הוה עשו בההוא סטרא, פתח ואמר (שם) ואברככה גם ברוך יהיה".

נרחיב בביאור דברי הזוהר הקדוש על פי מה שאמר הקב"ה לאברהם (בראשית יב-ב): "והיה ברכה". ופירש רש"י: "הברכות נתונות בידך, עד עכשיו היו בידי, ברכתי לאדם ונח, ומעכשיו אתה תברך את אשר תחפוץ". והנה אברהם מסר הברכות ליצחק כמו שכתוב (שם כה-ה):

שמע בקולי, שהמיעוט הוא זה שתא הוה שמיעה לטובה, מכלל דתחילה לרעה."

נמצינו למדים מדבריו הקדושים, כי רבקה היא גלגול חוה שגרמה קללה לאדם הראשון על ידי ששמע בעצתה לאכול מעץ הדעת, כמו שכתוב (ש): "ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך, ותאכל מן העץ אשר צויתך לאמר לא תאכל ממנו ארוה האדמה בעבורך". לכן היתה צריכה לתקן קללות אלו, על ידי שתפעל להחזיר את הברכות ליעקב שהיה שופריה ותיקונו של אדם הראשון.

וזהו שאמרה ליעקב: "עלי קללתך בני", פירוש, עלי מוטלת החובה לתקן את הקללות שהבאתי עליך בגלגול הקודם, על ידי שאסייע לך לקבל את הברכות. אולם כנגד מה שקלקל אדם הראשון במה ששמע בעצת חוה אשתו לרעה לאכול מעץ הדעת: "כי שמעת לקול אשתך", לכן יעקב תיקונו של אדם הראשון היה צריך לתקן שמיעה זאת, על ידי שישמע כעת בעצת רבקה גלגול חוה לטובה. וזהו שאמרה ליעקב: "אך שמע בקולי" – "אך" למעט, עתה שמע בקולי לטובה, ולא כמו בגלגול הקודם ששמעת בקולי לרעה.

הנה כי כן יאירו עינינו וישמח לבנו להבין נפלאות גלגלי הדורות, איך זימן הקב"ה בפונדק אחד את החוט המשולש: עשו הוא הנחש, רבקה גלגול חוה, יעקב גלגול אדם הראשון, כי עשו הוא הנחש ביקש להערים על הקב"ה שקילל את הנחש, על ידי שיוציא את ברכות ה' מיצחק אביו, עד שבאה רבקה שבגלגול הקודם בהיותה חוה הערים עליה הנחש בדברי שקר, ועתה בגלגול רבקה פקדה על יעקב גלגולו של אדם הראשון, שישתמש במדת השקר של הנחש ועשו כדי למנוע ממנו מלקבל את הברכות.

"ויגזול את החנית מיד המצרי"

בדרך המלך נלך לבאר בזה מה שסיבב הקב"ה, שיעקב אבינו יקבל הברכות מעשו על ידי מעשה רמאות, כי באמת מה שברא הקב"ה את השקר, הוא כדי שמצד אחד יתרחק האדם לגמרי מן השקר ככתוב: "מדבר שקר תרחק", ומצד שני במקום הצורך ישתמש בו לשנות מפני דרכי שלום, או כדי להתחכם על היצר הרע ולהתגבר עליו, כמו שהביא ה"שפת אמת" מאמר הגמרא (ברכות ז): "לעולם יהא אדם ערום ביראה". ופירש רש"י: "להערים בכל מיני ערמה ליראת בוראו".

אולם עשו הרשע הלך בדרך השקר של הנחש הקדמוני, וחשב לרמות את אביו שהוא מדקדק

במצוות כדי לקבל ממנו את הברכות, ואם יעקב איש האמת היה עומד מן הצד בלי להתערב במה שנעשה, והיה נותן לשקר של עשו לנצח ולקבל את הברכות מיצחק, כי אז היה זה השקר היותר גדול בכל הבריאה כולה, לכן סיבב הקב"ה שיבוא יעקב איש האמת, וישבור את השקר של עשו על ידי שקר כדי לקיים בכך: "עם עיקש תתפתל".

ויש לומר כי ענין זה הוא בבחינת מה שכתוב על בניו בן יהוידע (שמואל ב כג-א): "ויגזול את החנית מיד המצרי ויהרגו בחניתו". והרמז בזה כי יש בזה קידוש שם שמים גדול, כאשר מוציאים מן הרע את הכח שרצה להרע בו לישראל, ובכח זה עצמו מכים ומכניעים את הרע, וכן כאן סיבב הקב"ה שישתמש יעקב בשקר של עשו, כדי להכניע ולשבור את השקר של עשו שלא יצליח לקבל את הברכות שאינו ראוי להן.

יומתק לבאר בזה מה שכתוב (שם כז-טו): "ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדול החמודות אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן". וצריך ביאור מה שהגדיר הכתוב את בגדי עשו בתואר "חמודות", גם מהו הענין שהלבישה אותם ליעקב. אך לפי האמור יש לפרש הכוונה בזה על השקרים של עשו שהם בבחינת "חמודות", כי לפעמים צריך להשתמש בו כנגד היצר הרע כדי להערים עליו.

אלא שעשו הרשע השתמש בשקר כדי למרוד בה' ולמלא תאוות לבו בכל עניני העולם הזה, לכן כאשר היה צריך לשבור השקר של עשו הנחש הקדמוני עם השקר שלו, הלבשה רבקה את יעקב עם בגדי עשו "החמודות", שישתמש עם השקרים לדבר מצוה למנוע מעשו לקחת את הברכות מיצחק. זהו שכתב ה"שפת אמת" הנ"ל: "ענין יעקב שלקח הברכות במרמה והוטב בעיני השי"ת, יש ללמוד מזה כי כדי להשיג האמת, באמת רשאים לעשות על ידי ערמה... כיון שעיקר הרצון לבוא להאמת אינו בכלל שקר, ואדרבא זה תיקון השקר".

דוקא יעקב שמדתו אמת ראוי לשבור השקר של עשו

ונראה להוסיף נקודה חשובה, כי מטעם זה בחר הקב"ה דוקא ביעקב שמדתו אמת, שהוא יהיה השליח לשבור את השקר של עשו, באמצעות ההתלבשות בבגדי עשו החמודות שהם השקרים, כי מלבד הטעם שכבר למדנו כי יעקב הוא גלגולו של אדם הראשון, ועשו הוא

הנחש הקדמוני שהפיל את אדם ברשתו על ידי השקר שלו, הרי יש בזה ענין נוסף.

כי הן אמת שראוי לשבור את השקר על ידי השקר עצמו, אולם יש סכנה גדולה לעסוק בדברי שקר אפילו לשם שמים, שמא מתוך לשמה הוא עלול להתדבק בשקר אפילו שלא לשם מצוה, והרי מטעם זה מבואר בזוהר הקדוש (פרשתנו קמג.) שיעקב אבינו התפלל בשעת קבלת הברכות (תהלים קכ-ב): "ה' הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה".

לכן בחר הקב"ה דוקא ביעקב שמדתו אמת, כי מאחר שמצד עצמו אין בו אפילו שמץ של שקר, כמו שמעיד עליו הכתוב כי הוא "איש תם" שאינו חריף לרמות, לכן מובטח לו שישתמש בשקר בלתי לה' לבדו, כדי למנוע מעשו הרשע הוא הנחש שקיללו הקב"ה בחטא עץ הדעת, שלא יצליח להערים על יצחק ולקבל את הברכות.

ומה מתוקים הם דברי הרה"ק משינאווא זי"ע ב"דברי יחזקאל" בפרשתנו, וכבר קדמו בזה הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע ב"זאת זכרון" (פרשת תצוה ד"ה ואתה תצוה) לפרש דברי רש"י הטעם שנקרא יעקב "איש תם" – "מי שאינו חריף לרמות קרוי תם", והקשו המפרשים הרי יעקב אבינו ידע לרמות את עשו ואת לבן, כמו שכתוב (בראשית כט-יב): "ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא" ופירש רש"י בשם המדרש: "אם לרמאות הוא בא, גם אני אחיו ברמאות, ואם אדם כשר הוא, גם אני בן רבקה אחותו הכשרה".

אך הביאור בדברי רש"י הוא כי מי שאינו חריף לרמות קרוי סתם "תם", אבל יעקב אבינו הרי לא נקרא "תם" לבד אלא "איש תם", להורות כי הוא בבחינת "איש" השולט על המדה של "תם", כשצריך להתנהג בתמימות הרי הוא מתנהג במדת "תם" ואינו יודע לרמות, אבל כשצריך להילחם כנגד רשעים כעשו ולבן, כדי להוציא את בלעם מפיהם מה שגנבו מן הקדושה, כי אז הוא משתמש במדתם והוא יודע לרמות, כי רמיה עם רשעים אינה רמיה אלא אמת.

מעתה יתבאר מה שבחר יצחק לכנות קבלת הברכות של יעקב: "בא אחיך במרמה ויחך ברכתך", ודרשו במדרש הנ"ל: "בא בחכמת תורתו", כי אחרי קבלת הברכות השיג יצחק אבינו, שהקב"ה סיבב שיעקב אבינו עמוד האמת יקבל את הברכות במרמה בחכמת תורתו, כי כן על פי דרכי התורה צריך לשבור את השקר של עשו שהוא הנחש הקדמוני על ידי השקר עצמו, ושקר כזה הוא בחכמת תורתו.

לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי' - נדבת משפחת מהדב הי"ו -

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com